

Herczeg Ferenc:
LÓSZŐR VITÉZ

Mikor a múltkoriban ki kellett hurcolkodnunk régi családi házunkból, a padlás egy sötét zugában, a kéménykürtő mögött, vesszőből font bölcsőre akadtam, mely színültig tele volt elsárgult irományokkal, elfakult rongyokkal és cifra gyermek-cókmókokkal.

A sok tarka-barka holmi közt turkálva, egy bőrből készült huszárra bukkantam, melynek láttára egy csapásra fölelevenedtek agyamban a gyermekkor szunnyadó emlékei s csillogó pillangók felzavart rajaként nyüzsögtek körül.

Kezembe vettem a huszárt s megtisztítottam a portól és a pókhálótól. Az idő ugyancsak megviselte. Arca förtelmesen össze volt mázolva, orra hiányzott; kopott, foszladozó egyenruhája alól itt is, ott is előkukkantak a drótbordák, és a lószőrtöltelék. – Hanem azért a kétarasnyi legény merev szemével keményen és marconán tekintett rám, mint egy rokkant vitézhez illik, ha huszonöt év múlva viszontlátja régi generálisát.

Eszembe jutottak a kemény tusák, amelyeket végigküzdöttünk a baromfiudvar porondján... Hej! hogy rebbent szét a felfuvalkodott pulykanépség, ha szilaj harci rivalgással közéje nyargaltunk!

Amint a felfordított bölcső előtt térdelek, lelki szemem előtt megjelenik egy rég elfelejtett gyermekalak. Vica húgom. Öt éves korában meghalt torokgyíkban. Két évvel volt kisebb nálam, ma-holnap már húsz éve, hogy meghalt.

Csodálatos! Most egyszerre megint magam előtt látom.

Bájos, izmos gyermek, búzavirágszemekkel, kurtára nyírt szőke fejjel: beszéd közben kissé selypít, fejét rendesen oldalvást szokta tartani.

Tulajdonképpen Viktóriának keresztelték, nagyanyám azonban nem tudott megbarátkozni az előtte szokatlan hangzású névvel és Vicának szólította. Én csak úgy: Vica, cica, pattogatott kukorica!

Hevesvérű, örökké izgó-mozgó gyermek volt.

Hozzám nagyon ragaszkodott.

A szegény Vica csodálatos szeretettel viseltetett az én lószőr-vitézem iránt. Gyakran minden bevezetés nélkül kezdte vontatott hangon:

- Add nekem a huszárt!
- Majd ha fagy...
- Add nekem – ismételte fáradhatatlanul.
- Ne nyafogj, Vica!
- Magad nyafogsz!

Ebből rendesen egészséges csetepaté fejlődött, amely csakhamar elfeledtette velünk a huszárt.

Egyszer aztán mégis az övé lett a huszár; e csoda pedig következésképpen esett meg:

Nevem napja volt. Új ruhát és arany órát kaptam.

Örömömben sugárzó arccal futottam a szomszédságban lakó nagymamához, hogy kellően megbámultassam magamat. Vica természetesen velem volt. A nagymama udvarán nagy tyúk-ketrec állott, amelynek tetejére néha fel szoktam mászni, hogy egyet-kettőt kukorékoljak. Most is megtettem, s amint a tetőn guggolva karjaimat billegettem s metsző hangon süvítettem, Vica odalenn tapsolt nagy bámultában. Jókedvünknek csakhamar vége lett. Lemászva a ketrecről, egy szögbe akadtam és az új kabát könyökén háromujjnyi széles hasadás ásított...

Én sírva fakadtam, húgom elsápadt ijedtében. A nagymama hiába készítette elő legédesebb cukros süteményét s a névnapra kijáró ezüst huszast, be sem néztünk hozzá, hanem bánatos szívvel ögyelegtünk hazafelé. Szegény Vicának majd megszakadt az ő áldott jó szíve az én nagy bajomon, amint mellettem tipegett.

Egyszerre megfogta a karomat.

– Tudod mit, Dudi, ne sírj, majd én megvarrom a lyukat...

– Te tudsz varrni, Vica? – kérdeztem bizalmatlanul.

– Én? Oh jó, meglásd, úgy megvarrom, hogy senki sem veszi észre...

Ezt annyi önbizalommal mondta, hogy magam is neki bátorodtam. Otthon egyenesen a fáskamrába surrantam, Vica pedig addig settenkedett a mama varróasztala körül, míg a szükséges eszközöket sikerült megszereznie. Nemsokára utánam jött tűvel, cérnával, óriási szabóollóval és akkora gyűszűvel, melybe három ujj is belefért. Én végighasaltam egy kosáron. Vica pedig mellém térdelt és fontoskodó arccal kezdett varrni, nagy girbe-görbe öltésekkel, egyszer föl, egyszer le. Mikor elkészült, maga is bizalmatlanul nézett végig művén: a kabát sötétkék volt, a cérna pedig fehér. Leleményes eszével ezen is segített, hozott tentát és ujjá hegyével szépen befeketítette a cérnát – most már igazán nem látszott semmi...

Örömömben olyat tettem, amit csakhamar megbántam: odaajándékoztam Vicának a lószőr-vitézt. Húgom alig mert hinni fülének és szinte elsápadt a túl nagy boldogságtól.

– Igazán nekem adod, Dudi? – kérdezte elálló lélegzettel.

– Neked adom, Vica.

– Örökre?

– Örökkön örökké.

Vica karjára kapta a huszárt és örömsikoltással rohant a kertbe.

Mikor este levetkőztettek, Vica már a ketreces ágyában térdelt s a huszárral a hóna alatt, álmos fővel mondta az esti imádságot.

– Ez meg mi? – kérdezte anyám, mikor vetkőzés közben a kabát ujjá egyszerre megroppant a könyökömön...

Vica odavarrta kabátomat az inghez! Anyám mérges is volt, de nevetett is. Én pedig, tekintettel nevem napjára és álmos állapotomra, egy gyöngye barackkal szabadultam.

Másnap Vica már korán reggel játszott a huszárral, engem pedig a sárgairigység emésztett... – Az egész alku nem áll, mert Vica nem varrta meg jól a kabátot és nem igaz, hogy senki sem vette észre, mert a mama észrevette és barackot is kaptam. És azért a huszárt vissza kell adni...

Ilyformán okoskodtam. Az okoskodásból civakodás, a civakodásból veszekedés lett, végre Vica haragtól lángoló arccal, kevélyen dobta lábamhoz a huszárt:

– Nesze, vedd, nekem nem kell...!

Számítottam ilyesmire, mert ismertem húgom hirtelen természetét. Azt is tudtam, hogy a következő pillanatban már sajnálni fogja föllobbanását, azért megragadtam a huszárt és diadalmasan menekültem a kertbe.

Ezentúl még féltékenyebben őriztem kincsemet. Hogy Vica úgy szerette, előttem is becsesebb lett. Ha iskolába mentem, gondosan elrejtettem, hol a vizes kád, hol valamelyik almárium alá, mert észrevettem, hogy távollétemben Vica mindenféle keresgéli a huszárt, oly rejteket találtam neki a szénapadláson, hova Vica nem férhetett.

Ha a kertben játszottam huszárommal, húgom a kerítésen át bánatos irigységgel ügyelt minden mozdulatomra...

Szegény Vica egyszerre beteg lett.

Bevallom, hogy őszintén irigyeltem. Alig ismertem kellemesebb állapotot a betegségnél. Az embernek bekötik a fejét, nyakát, ágyba fektetik, mama, apa kényeztetik, dédelgetik, kap narancsot, datolyát és cukrot.

Engem a nagymamához adtak, a lószőr-vitéz persze velem ment. Elhagyottnak éreztem magamat a nagymamánál.

A nagymama egy nap azt mondta nekem, hogy szegény Vicánk nagyon rosszul van.

– Aha! – gondoltam – tehát nagyon sok cukrot kap?

Délután beállított hozzánk Borka, a szobaleány, s azt mondta, hogy orvosságért megy és hogy a Vica szépen kéret, küldjem el neki a huszáromat kölcsön, attól mindjárt egészséges lesz.

– A huszáromat – dadogtam –, a huszáromat? hova is tettem... majd megkeresem...

Besiettem a szobába, keblemre gyömszöltem a huszárt, átmásztam a kerítésen és kivágtattam a rétre. Csak akkor éreztem biztosnak a kincsemet, mikor egyedül találtam magamat a füzesben. Sokáig csatangoltam az ér partján. Oh, a Vica! Nem elég, hogy nem jár iskolába, hogy cukrot kap, még a huszáromat is akarja? Mikor bealkonyodott, félni kezdtem a magánytól.

Amint a huszárral a hónom alatt, lelkendezve hazavetődtem, a nagymama némán és szomorúan ült az udvaron. Nem volt kedvem játszani, letelepedtem a nagymama mellé. Az udvar virágágyai fölött denevérek és éji pillangók repkedtek.

A hold korongja fölbukkant a templom tornyai között.

Mikor odalenn a kaszárnyában elfújták a takarodót, a búskomor hangok hallatára zsidbadás fogott el s szomorúság vett erőt rajtam. Talán mégis el kellett volna küldeni Vicának a lószőr-vitézt?

Éjjel rossz álmom volt. Hirtelen följédtem ágyamban, a szobában gyertyafény járt.

– Nagymama! – nyöszörögtem.

– Mi az, fiam?

– A huszárt, a huszárt oda kell adni Vica-cicának...

A nagymama gyöngéden megcsókolt s elfojtott zokogással mondta:

– Vica-cica a mennyországba ment, angyal lett belőle...

Emlékeim itt elmosódnak. Sehogy sem tudom elképzelni, mit éreztem és gondoltam én akkor. Egy kép azonban tisztán áll szemem előtt, oly tisztán, mintha nem is húsz év előtt, hanem tegnap láttam volna.

Megint szüleim házában voltam. Forró nyári délután volt. Az udvar telve volt suttogó idegenekkel, kik kíváncsian nézték az előttünk álló kis érckoporsót. A nyíló hársfavirágok illatába viaszgyertyák és hervadt lomb szaga vegyült. A pap halk hangon énekelt, közbe hallatszott a háztetőn bóbiskáló galambok turbékolása. Én a fekete szalagot néztem, melyet a szalmakalapomra varrtak; közben a kalap karimáját rágtam és sírtam, mert a mama is sírt.

A mama halásápadt volt, néha egy elfojtott sikoltás tört ki a melléből. Ilyenkor görcsösen szorította össze a kezemet, melyet fogva tartott, és én azt hittem, hogy össze kell dőlnie az egész világnak.

Talán mégis jó lett volna Vicának odaadni azt a huszárt?

Mikor másnap ebédhez ültünk, az asztalnál egy hely üres maradt. Apa kedvetlenül tolt el maga elől a levest, a mama pedig nedves szemekkel bámult arra az üres helyre.

– Szegény gyermekem – mondta remegő hangon –, haldoklásában már nem is ismert rám, folyton valami huszárt emlegetett lázában...

Most már magam is letettem a kanalamat. Most már tisztában voltam azzal, hogy jó lett volna Vica-cicának odaadni a lószőr-vitézt.

Húsz év múltán megint előttem van a lószőr-vitéz, melyhez szegény Vica halálában is hű maradt.

Jaj, ha még egyszer szemtől szembe állhatnék Vicával, oda nyújthatnám neki a huszárt és azt mondhatnám neki:

– Nesze, Vica-cica, pattogatott kukorica, – nesze, igazán neked adom a lószőr-vitézt!

(1901)